

J. E. Gunnerus

Om

H a v = K a t t e n .

Fra den 13. April 1761. til den 6. April indeværende Aar 1762., har jeg faaet en heel Deel af dette Slags Fiske, hvoriblant der dog kun har været en eneste Han, hvilken ligesom alle de andre, jeg har faaet friske, er bleven fanget i Bye = Fiorden ved Torste-Garnet. Denne Fiskes Skabning er saa forunderlig at den fortjener en udførlig Beskrivelse.

Hvad de fælles Egenheder angaaer, saa har den en glat Huud. Under Bugen er den hvid, alle Finder ere brune, og oven paa Skindet, som skjuler Brusken, der sidder ved Roden af Finderne, har den brune og smaae hvide Spetter, men oven paa Kroppen og langs need efter begge Siderne har den en meget prægtig skinnende Farve, som ligner det blankeste Sølvs med mørkagtige brune Skatteringer og Flækker, som tjener til at forhøie destomeer dens smukke Glands. Formedelt denne sin Glands bliver den af adskillige

adskillige kaldet Blank: Zaae (a) saavel som
og Guld: Zaae, desligeste Guld: Siften;
omendskiont den, naar den nyelig er dragen
af Soen, fortjener snarere at kaldes Sølv:
Siften; thi nøjet guult eller rød: guult har
jeg ikke kundet bemærke i dens Farve, saa
længe den er frisk; men naar den bliver
vind: tør og gammel, saa bliver den guulag-
tig, fornemmelig under Bugen.

Dens Dine ere store, som Kalve: Dine,
grønne, skinnende (b), med en temmelig breed
hvid Sølv: Ring (c) yderst uden omkring
sig; hvilke i Henseende til deres stærke Skin
i Mørket har en stor Liighed med Ratte: Dine,
hvorfor og denne Fisk i Roms: Dalen og
paa andre Steder kaldes Blank: Øie.

Den har tvende store Næse: Huller (d)
tæt oven for Riæsten (See Lit. a. Tab. I.) hvilke
paa den Side, som vender need imod Mundvi-
gene, haver et dobbelt Dække, hvoraf det øver-
ste og yderste tillige skiuler Side: Tænderne.

Det

(a) Squalus (Linn. S. N. Gen. 115.) Candidus.

(b) Altsaa pupilla vel quasi - pupilla (ligesom
Homer siger om sine Guder, de har ikke
Blod men quasi Blod) magna, viridis ignea.

(c) Quasi - iris.

(d) Nares.

Det inderste Dække er ganske lidet bruskagtigt og bevægeligt. Det yderste kan og lukkes op, hvorved baade Siderne af Næse-Hullerne aabnes og ovenbemeldte Tand-Giærde blotter sig.

De egentlige indere Huulheder i Hovedet (a) som hører til disse udvortes Næse-Huller, har oventil et bruskagtigt og hvelvet Dække over sig, som ligner et mere end halvtilluftet Die : Laag; naar man needen under dette seer ind i bemeldte Huulheder, saa viser sig der i Midten et ganske lidet, hvidt, rundagtigt, temmelig fladt og bruskagtigt Bæsen, som i Henseende til sin yderste Kreds og Ring er noget lidet kantet, hvorfra der til Siderne udgaaer adskillige blaae og hvidagtige Straaler, som forarsage et meget smukt Syn.

Den lange Snude, som den har oven for Næse : Hullerne og Kiæften, er temmelig giennemskinnende, og sees derudi en heel Hoben Huller. De største deriblant ere zirligen sammensatte efter en vis Orden. Den nederste Orden, som ikke staaer langt oven for Næse : Hullerne, forestiller en Vinkel, i hvis Spidse, som vender op efter, sees eet, og paa hver Side (b) fire Huller. I den anden

(a) Cranio.

(b) Crura anguli.

anden derover staaende Orden, ere der ti Huller paa hver Side og eet i Midten (Tab. V. og VI.) I den øverste Orden sees sex Huller paa hver Side; men det i Midten staaer her ikke saa høit oppe, at man som tilforn kan fores- stille sig en ordentlig Vinkel. (See Tab. V.) Oven for Side: Hullerne, i denne øverste Orden, sees atter sex Huller paa hver Side, hvoraf tvende ere neden under, tvende oven paa Snuden og et imellem disse og hine. (Tab. I.). Fra et hvert af disse Huller gaaer der ligesom en fin Linie til et andet Hull, hvilken aabner sig, naar man drager Skin- det, som er paa Siderne af Linien, tilbage, saa at en saadan Linie siden seer ud, som en Fure, men den er dog ikkun yderst i Huden. Disse Linier ere at føle paa, som en Traad, naar Fisken er nogle Dage gammel, men naar den er ganske frisk, føler man ei meget dertil, naar man med Fingrene stryger need- efter, og allermindst seer man noget paa Snuden, som kunde ligne Folder. Noget dybere need i denne Snude, har alle ovenber- meldte Hull saadan Sammenhæng med hin- anden at man kan trekke en Traad fra et Hull til alle de andre, og naar man blæser eller sprøiter Vand i et Hull, saa kommer Luften eller Vandet ud igien af de andre ikke allene i samme, men endog i den længst bortliggende Orden. Foruden disse store Huller er der

Erh. Selsk. Skr. 2. D. S. ellers

ellers nendelige mange mindre, saavel paa Snuden som neden og bagen for Dinene og andre Steder. Af alle Hullerne, fornemmelig af de store, flyder en hvidagtig Klæg eller Klam og bævrende Saft (a) ud. Ja, hvor man end tog paa Fisken, mærkede man, at en saadan Saft blev hængende ved Fingrene, fornemmelig, da den havde ligget nogen Tid i et varmt Bærelse, og var skaaven op. Dette bævrende og klamme Bæsen, saasom vores brave Stadt-Physicus Hr. Doctor Henrici, der og har været saa god at være behjælpelig ved en Hav-Rattes Opffiering, har berettet mig, spretter, naar det kommer i en heed Vand over Siden, og man vil sige, at det tiener til Lægedom for Saar.

Hr. Doctor Henrici løste Snuden af, paa den første Fisk, jeg fik af dette Slags, tæt oven for de udvortes Næse-Huller, og er dette siden oftere skeet i Henseende til flere andre, da man fik at see en Hoben Baand og Nerver, hvorved den var forened med Hoved-Skallen, og man kunde tydelig mærke, at der gik Nerver fra Hullerne i Snuden need til de indvortes Dine Laag-lige Dækker til Næse-Caviteterne; hvor jeg tydelig saae, at de tæt ind ved Næse-Beenet

(a) Succus vel liquor gelatinosus.

eller Brussen (a) havde deres Aabning ind i Næse = Caviteterne. Et Stykke oven for er der ligeledes paa hver Side et Hull at see i Hoved = Skallen, som gaaer ind i Hiernen og har staaet i Forbindelse med Snuden. Fra Spidsen i Snuden gaaer der desuden en lang bruskagtig Strang, som er ligesom Snudens Stytte, need til den fremmeste Deel af Hoved = Skallen oven for Næse = Beenet, hvoraf den maae ansees som en Fortsættelse. Disse Aarsager har bevæget mig til at holde den hele Snude for en Fortsættelse (b) af Næsen.

Det er meget rimeligt at de bemeldte Hull i Snuden tiene Fisken til at spille med Vandet til sin Forfriskning; men i Henseende til de foransførte Aarsager maae man tillige holde for, at hine Huller tiene til at befordre og formere Lugten. Jeg har hørt en Bonde kalde dem Vær = Hull, og meente han i disse, som han holdte for at svare til Kattens Vær = Haar, saavel som i Fiskens gloende og skinnende Dine, at finde Aarsagen, hvorfor den hist og her, men fornemmelig i Nordlandene, kaldes Hav = Katte. Man skionner af det, som nyelig er sagt, at denne Fisk maae have

S 2 en

(a) Processus Septi Internarum Cranii Cavitatum narium.

(b) Apophysis s. processus.

en overmaade stærk Lugt, og vidste jeg i denne Henseende ingen Fisk, der (om Æliani Fabel havde sin Rigtighed) var bedre end denne skicket til at ledsage de hvalartede Fiske, til hvilke denne omtalte Følge = Sven bør gjøre Udlaan, ligesom af sine Dine og Orne, saa og af sin Næse. (a).

Hav = Ratten har en forunderlig Kæft, og naar man i en Hast seer til dens Tænder, seer den snart ud som en Rotte. Den har oventil tvende brede Fremtænder (b), men i enhver ere der ligesom fire Furer, som dog ikke ere indskaarne, men viser sig kun som Furer formedelst Farvens Forandring. Disse Furer eller Striber gjør det, at der synes at være fem Fremtænder paa hver Side. Foruden disse har den oven i Kæften tvende Side = Tænder (c) een paa hver Side, som ere vel tre gange saa brede som Fremtænderne, og ikke sees uden til, førend man skær Tand = Riødet af. Naar man betragter disse inden til, saa ligner enhver af dem snart en Trekant af ulige Sider, hvis længste Side vender ud efter, og udgør
 enhver

(a) Ælian. Libr. II. C. XIII.

(b) Dentes incisores. Conf. Th. Bartholini Hist. Anat. rar. Cent I. Hist. 35. p. 55. sq. dedentibus continuis in homine.

(c) Dentes molares.

enhver af Side- Tænderne. Midt imellem og inden for begge disse Side- Tænder, som gaaer ganske tæt sammen op under Ganen og noget ind under Fremtænderne, sidder en noget lidet skarp og fortil rundagtig Tunge; hvilket maae ansees for noget besynderligt. Den nedre Kæft er der egentlig kun tvende Tænder, som bestaaer i tvende meget stærke Been, som paa den ytre Side fortil ere høiest, og siden gaaer noget tunged og tillige skraas eller skævt ind under Læben. Man seer heraf, at ligesom denne Fisk har en dygtig Næse og gode Katte- Dine, saa har den og en stærk Kæft, der er forsynet med haarde og stærke Tænder, og den er derfor i Stand, ligesom Steenbideren (a), til at sønderknuse de haardeste Muskelkaller og Been; thi deslige Ting har jeg fundet nok af i een af disse Hav- Katter.

Denne Fisk har og en besynderlig Hoved- Skalle. Den lange brusk- aagtige Stræng, som jeg tilforn har kaldet en Fortsættelse af Næse- Beenet, og som man ikke faaer at see, førend Kjødet er løst fra Snuden (b), sidder i Panden, og seer den derved

S 3

ud

(a) *Lupus marinus* Linn. S. N. gen. 122. n 1.

(b) Denne Stræng maa derfor ikke forvirres med Hannens Top, som sees Tab. II.

ud som en Eenhorning, naar Risdet er
 skaaret bort. Forhovedet, som Dienes
 Caviteterne filler fra Baghovedet, er
 høit oven til, hvault, og smalt som en Traad,
 sammentrykt eller fladt paa Siderne, dog
 fladere oven til ved Tindingen end needen til.
 Jeg fløvede det, og fandt derinden i et
 marvagtigt Bæsen, som var omringet med
 et Band. Over Dinene er en ganske smal,
 bruskagtig Rand, som gaaer need ad til det
 lavere liggende Baghoved. Inden i det-
 tes Cavitet fandtes det samme, som jeg har
 meldet om Forhovedet, men i større U-
 verflødighed. Denne Cavitet er og meget
 større end Forhovedets. Fra Baghovedet
 gif der en fiendelig Abning needen for og
 under Dinenes Kreds, som førte til Forho-
 vedet. Maaskee der var og en saadan Gang
 oven for Dinene, men denne var ikke saa
 fiendelig, som den forrige. Den har sine
 tvende store Pust : Huller (a) under Halsen
 (See Tab. I. Lit. b, c. og Tab. VI. Lit. a.).
 Inden for ethvert af disse ere der fire Huller.
 De tre Gæller i Midten hænger nedentil og
 i Henseende til Siderne frit og enhver af dem
 groed fast allene oven til ved et nogenledes
 smalt, ikke meget tykt, noget lidet hvault,
 rund- og bruskagtigt, og med en tynd Huud
 b. klæd Bæsen, hvilket ellers selv er oven til
 frit,

(a) Spiracula duo. (Solitaria).

frit, men de tvende yderste Gæller, eller som man her til Lands taler, Tuktener, nemlig den første og den femte, ere ganske groede fast, den eene henved Bruskten af Bryst-Sinden, den anden henved Riæbe = Beenet, og kan begge beqvemmelig skilles og skæres derisfra.

Den har tvende store Bryst-Sinder (a) eller som andre kalder dem Side = (b) eller og Gælle = Sinder (c), og jeg erindrer mig ikke at have seet dem saa store paa nogen anden Fisk, her hos os, af samme Størrelse. De seer ud som et Par Vinger, og forarsage, at man forestiller sig denne Fisk, som en Glyve = Fisk. Den har tvende mindre Bug = Sinder (d) een paa hver Side af Gatboeret (e) Bagen for Gatboeret er og en smal lang Finde (f), som gaaer langt ind under, ja snart til det yderste af den smale lange Ende af Fisken, hvilken sidste tillige forarsager, at man ikke kan tillægge den

S 4

- (a) Pinnæ pectorales.
 (b) Pinnæ laterales.
 (c) Branchiales.
 (d) Pinnæ ventrales.
 (e) (Anus) see Christen Jensens Meisse Diætion.
 eller Glose . Bog p 39. Gaat . Boer.
 (f) Pinna analis.

Den nogen egentlig Spoel (a). Oven paa Ryggen har den tre Finder, hvoraf den første er bagtil udrundet, og fortil forsynet med et stærkt, og langt skarpt Been, med hvilket den, og et Stykke need ved Roden hænger fast. Samme Been eller Pig ligner en Kisl, eller Kanten af en Planke, man har gjort en ophøiet Pløining i for at sælde samme ind i en anden. Paa den undre Side af dette Been, som vender need efter til Fiskens Ryg, er der en Fure i Midten, og paa begge Siderne, heraf indtil omtrent den halve Deel af Piggens ned imod Ryggen, hvor de ikke meer bemærkes, seer man ligesom fine Tænder i en Sav, hvilke man mest føler til, naar man stryger op efter imod Spidsen. Det er derfor farligt at stikke sig derpaa, hvorimod man beretter, at den beste Lægedom skal være den Bædske, som flyder ud af Hav - Rattens Die, naar man har stukket Hull derpaa. Dog betiener man sig og af samme Slags Middel i Henseende til andre hvasse og taggedede Fiske. Den tredie Ryg-Finde, som har sin Begyndelse tæt neden for den anden er vel temmelig lang, men gaaer dog ikke saa langt need oven paa Fiskens smale Stræng i Enden, som den smale imodstaaende Finde neden under. Naar denne yderste smale Stræng i Enden er tørret, saa bruger

(a) *Pinna caudalis.*

bruger Bønderne den til Tobaks- & Pibe-
Renser, ligesom de betiene sig af det skarpe
Been paa Ryggen til Tobaks- & Kradsfer.
Den har en Linie som gaaer langs efter
begge Siderne (a) af Kroppen op imod Ho-
vedet og formedelst adskillige Grene forbinder
sig med enhver Orden af Bør- & Hullene og
tillige fastsætter Hovedets Grændser.

Formedelst denne lange smale Stræng,
Fisken har i Enden, og tillige formedelst den
Lighed, den nogenledes har med den Fisk
Hysse eller ogsaa kaldet Kolje eller Kolje
med Slækken (b), saavel i Henseende til
Farven, som Kroppens og i Særdeleshed
Hovedets Skabning og Skikkelse, give Bøn-
derne paa Bye- & Nasset og andensteds den

S 5

Navn

(a) See Tab. II.

(b) *Ponropp. N. N. S. anden D. p. 202. Linn.*
S. N. gen. 129. n. 1. (Gadus) Aeglefinus og
Klein de pisc. miss. 5. p. 6. n. 2. Collarias
barbatus — — — in lateribus macula nigra.
Er og den samme som Schonevelde Hans
afellus 2. Schelfist, Widrogen, som han
figer at kaldes paa Dansk: Koll. *Schone-*
veldii Jchth. p. 18. Christen Jensen beret-
ter i hans Diet. Norv. p. 54. at Hyserne
kaldes paa Dansk Kuller. Fjndernes
Straale paa Hysen har jeg beregnet saaledes:
D. 12, 20, 21. P. 20. V. 6. A. 24, 21.
C. 39.

Navn af Spil = Stræng = Lyse. For medelst dens Tænder og lange smale Hæte kaldes den af Fiskerne her ved Byen og i Nordland Søe = Rotte og igien af andre, saavel i Nordland som andensteds Søe = Muus. Men der skal og være en anden Fisk af Haae = Slaget, som begge disse sidste Navne skal tilkomme, hvilken jeg dog endnu ikke haver seet, men hørt nok tale om; endstiont man ikke har Aarsag at fæste megen Troe dertil, thi jeg har virkelig mærket, at en heel Deel Killer Hannen og Hunnen iblant Hav = Ratterne fra hinanden, som tvende besynderlige Slags Fiske, og anseer Hunnen heraf som den rette Søe = Muus, og da jeg for et Aars Tid siden forlangede, at man skulde sende mig fra Nordland den Søe = Muus, som man meente at være forskiellig fra Hav = Ratten, fik jeg, fra tvende Steder, intet andet end en Hav = Katte. Længden af den første Fisk, jeg har faaet af dette Slags var en og en halv Søllandst Allen og en sexten Deel, fra den yderste Ende af Snuden til Gat = Boeret var en halv Allen og en Tomme, fra dette Sted til den yderste Ende af Fisken en Allen een og en halv Tomme. Fra det Sted hvor den tredje og sidste Ryg = Finde begynder til Enden af Sticert = Strængen var en halv Allen og tre og en halv Tomme,

Tomme, men fra det Sted, hvor samme Ryg: Finde ophører, til Enden af Strængen en og fjerde Deel Allen og over fire Tommer. Fisken var derhos temmelig tyk indtil Gat: Boeret, hvor den begyndte at blive smalere; dog overgik Høiden meget Kroppens Tværbredde. De fleste andre Hav: Katter, jeg siden har faaet, har havt omtrent samme Størrelse, naar jeg undtager tvende Hunner og Hannen, hvilke vare mærkelig større end de andre, og af disse tre ommeldte var en af Hunnerne størst. (a).

I Brystet saaes et lidet Hierte lignende i sin Skabning en flad eller ganske lidet paa Siderne ophøiet Pung; meget mindre end en Skilling, hvilket paa den venstre Side var forsynet med eet Dre (b), og bestoed ifkun af eet Kammer (c). Udaf Midten af dette Hierte, tæt ved dets Dre, opsteeg der een stor Aare, hvorfra der udgik mange Grene til begge Siderne, og hvilken gik selv op efter til Hovedet, men blev snart alt smalere og smalere. Denne var fornemmelig

need

(a) Conf. Aristot. H. A. L. V. C. IV. T. II. Opp. p. 291. ed. Paris. a. 1654.

(b) Cor uni - auritum.

(c) Cor uni - loculare.

need ved Roden meget stærk, ja den største Aare, jeg blev vaer i den hele Fisk, og da jeg skar den over, flød der meget Blod ud. Af det lille Hierte, den haver, maae man ikke slutte sig til dens Frygtagtighed; thi, at jeg ikke skal melde om Hannens besynderlige Rustning, saa kan den nok forlade sig temmelig paa sin gode Riæst og stærke Tænder; ligesom og det hvasse Been, den har paa Ryggen, hvilket er fire Sommer langt, og, saasom jeg har bemærket tilforn, stærkt, og neden under paa Siderne forsynet med smaae Sæve = Tænder, kan tiene den til et godt Forsvar. Aristoteles, Plinius, og andre holde og for: At jo mindre Hierte, jo taprere Dyr, og at de frygtagtigste iblant Dyrene, for Exempel, Mysser, Harer og Eseler har et meget stort Hierte. Ellers bliver dette dog vel en Sag, man ikke kan gjøre nogen almindelig Regel af; hvilket vores vidt = berømte Th. Bartholin allerede har erindret i hans Histor. Anat. rar. cent. II. Hist. 86. de Leporis Anatome.

Et hindagtigt Mellem = Guls (a) skilte
 Brystets og Bugens (b) Caviteter fra hin-
 anden. I denne sidste indtog Leveren, som
 bestod

(a) Diaphragma.

(b) Abdominis.

bestod af tvende store Lapper (a), og een li-
den, der laae omtrent i Midten, det største
Sted. Den veiede i een af de mindste syt-
ten L. i en anden som var noget større og tyk-
kere tve, men i den største af alle næsten otte
og tve Lod. Den lille Lever-Lap (b) var me-
get mørkere end de tvende store, og uagtet
den viiste sig midt imellem disse begge, da
Fisken Bug var skaaret op, saa hang den
dog egentlig fast fremmen til ved den indere
skulte Side af den høire Lap. Denne Lever
har en herlig og overflodig Olie i sig, hvilken
man faaer best og klarest, naar man hænger
Leveren op i en Liin = Klud saa at Olien efter
Haanden kan dryppe need i en Krukke eller
et Glas, hvori man vil samle den. Denne
Olie er allerede temmelig kiendt her til
Lands, som en stor Lægedom for svage Dine
og Saar. Endskjønt man og i forrige
Hensigt roser Olien af andre Haaer men be-
synderlig af Sort = Saaens (c) Lever, som
skal være endnu bedre end Hav = Rattens.

Bed

(a) Lobis.

(b) Lobulus Spigelii. Conf. tamen Halleri
icon. anat. fasc. I. ad diem X. Mart. 1742.
omenti nova figura. not. c) ad lit. D.

(c) Om denne Squalo Spinace handler jeg paa et
andet Sted, in hoc tomo actor.

Bed og under Kanten af den hvire Læver = Lap hang Galde = Blæren fast, og viiste sig oven for den lille Lap. Paa denne sidste (a) sad Milten fast, hvilken var henimod syv Tommer lang, spids og smal i Enderne, ikke meget bred, havde ovenpaa en trekantet Ophøielse og mørke = brun = rød Farve. Der var kun een eneste Tarm at see, som var i Midten videst og gik lige need til Gat = Boeret. Da jeg havde ladet skære Riødet af Fiskens Krop, saae man et brusk- og rundagtigt Rygge = Been (b) med Marv i, hvilket blev imod Enden rundere og smalle og hang sammen med Fiskens yderste smale Stræng. Dette Rygge = Been saae friskt ud, som en Fugles Strube, dog ere de hele Beien igiennem paa hinanden følgende Ringe i Rygge = Beenet meget fine og tæt sammen foreenede. Jeg lod nogle Stykker af Riødet koge, da Skindet saae ud som Makrel = Skind og Riødet som Alale = Riød, men smagede ikke synderlig vel. Det er klart, at denne Fisk, siden den ikke er forsynet med Skæl, henhører til de Fiske, som i det gamle Testamente vare forbudne at spises. (c).

Men

(a) Lobulus Spigelii.

(b) Spina Doris.

(c) Levitic. XI. Cap. 10. V. seqq.

Men nu bør vi komme til den Forſkiel der er imellem Han og Hun. Hvad Hunnen først angaaer, ſaa har den tvende Vulvas diſtinctas (a) een paa hver Side bagen for Gat-Boeret. Den har og tvende Egge-Stokker (b) overſt i Ryggen, een paa hver Side af og indunder Leveren. I den eene Egge-Stok laae, foruden mange ſmaa, tre ſtore Eg, hvoraf det ſtorſte var ſaa ſtort, ſom et lidet Honſe-Eg. I den anden Egge-Stok var der ſex temmelig ſtore Eg, og adſkillige mindre. Eggene ere runde, har en hvidagtig Gaft i ſig, ere omgivne med en Hind, og hænger i enhver Egge-Stok formedelſt brede hindagtige Baand ſammen; I den hele Egge-Stok ligger i en fælles Hind. I en Hav-Ratte ſom jeg fik i Martii Maaned i dette Aar, fandt jeg nogle Egg, ſom vare mere guulagtige og jo gulere Eggene vare, jo tykkere var Materien i dem. Aarſagen til denne Forandring i diſſe ſidſte Eg, ſaavel i Henſeende til Farven ſom Materiens Tykthed, maae uden al Tvivl ſøges deri, at det da laakkede til Vaaren og Yngle-Tiden. Saadan Forſkiel i Farven paa Eggene ſinder jeg, at og andre har bemærket i Henſeende

(a) Sev orificia Vaginæ exteriora.

(b) Ovaria.

seende til andre deslige Fiske, som have saas
 Danne Æg i sig. Dette har Steno (a) be-
 mærket i Henseende til en vis Fisk af Haaes
 Slaget, som han kalder Spina Piscis, og er
 maaskee den samme, som vi her til Lands
 kalder Hvas & Haae og som Linnæus (b)
 kalder Squalus Acanthias, men Klein (c) Ga-
 leus Acanthias sive Spinax (Mustelus Spinax).
 I denne fandt Steno nogle Æg, som vare
 hvide som Mælk, men andre ja fast alle af de
 største, som i Farven lignede Blommen i
 Fugle = Æg. Det samme har Steno (d) be-
 mærket i Henseende til en vis Fisk af Rokke-
 Slaget (e), som ellers kaldes Zitcer = saavel-
 som Krampe = Siften (f), og om hvilken
 der bliver udførligere handlet af Oligero Ja-
 cobæo paa et andet Sted in Actis Bartholini (g).

Klein

(a) In Act. Borthol. Vol. II. p. 222.

(b) S. N. Gen. 115. N. 1.

(c) Hist. Nat. Pisc. Miss. III. p. 8.

(d) L. c. Act. p. 223.

(e) Ex genere Rajarum.

(f) Torpedo. Linn. S. N. Gen. 114. No. 1.
 Aröbo kalder den, i sit Hexaem: Sove-
 Siften.

(g) Vol. V. Obs. XCVII. p. 253. seqq. See
 og alm. Hist. over Reise til E. og V. Tom. IV.
 C. XI. Anden Afdeel. p. 236. seqq.

Klein (a) beretter og, at han i en *Zvas*, *Zaae* (b) har fundet adskillige *Æg*, som bestoed af en tælgagtig Materie, hvori der var at see en mørk Plet saa stor som en *Lindse*.

Jeg har hørt, at deslige *Æg*, naar de ere friske bruges af Bønderne i Nordlandene til Spise, i det de rører dem sammen med Meel og Mælk og gjør *Pande = Kager* deraf, som gemeentlig kaldes *Haae = Kager* (c), omendskiont de ogsaa skal lave saadanne *Kager* af *Rokke = eller Skate = Æg*. Christen Jensen i hans *Norske Dictionario eller Glose Bog* (d) siger, at deslige *Pande = Kager* smager som andre, uden at de ere noget sure. Hr. Prokansler Pontoppidan beretter (e) at de og laver *Ror = Æg* deraf.

Fra enhver *Vulva* gif der paa begge *Siderne* langs op efter *Ryggen* en *Ductus* lige op til *Ægge = Stokken*, hvilken *Ductum* *Steno* kalder *Oviductum*, og enhver *Ductus* havde

- (a) In *Addit. ad Paragr. 36. Miss. III. p. 62.*
 (b) *Galeo Acanthia.*
 (c) See *Mus. Reg. Edit. Laur. Part. I. Sect. III. de Piscib. N. 6.*
 (d) P. 45. sub Tit. *Haae = Æg.*
 (e) *R. N. S. Anden Deel. p. 183 — 184.*

havde Aabning til sin Egge = Stof, og hang
 sammen dermed formedelst brede hindagtige
 Baand, som bredde sig ud henimod alle
 Eggene i Egge = Stokken. Denne øverste
 Ende eller Deel af Oviductu, som er den
 korteste, og seer udvortes ud som en liige
 Færm, forestiller altsaa Tubam Fallopianam.
 Den mellemste Deel, som gjør sig kiendelig
 ved sin Tykkelse og hvidagtige Farve og ligner
 en noget flad = trykt Pære eller et af de større
 omtalte Eg, naar det blev trykket noget fladt
 ned og tillige trokket noget ud i Længden,
 synes at forestille Uterum eller Matricem, og
 den nederste Deel som er den længste og ræk-
 ker fra Utero til det udvortes synlige Orifi-
 cium bagen for Anus, seer need imod Enden
 saaledes ud som Vagina Uteri beskrives, men
 oven for et Stykke ligner den snarere en jævn
 Fiske = Færm eller Tubam Fallopianam, om-
 endskiønt den ikke oven til er saa breed som
 denne.

Begge Oviductus hænge, formedelst en
 breed indhulet Hind, sammen need imod En-
 den, eller i Henseende til deres nederste Deel,
 der henhører til Vagina uteri og nederst inden
 i denne Hinde sees midt imellem Vaginas et li-
 det Corpus, hvilket snart ligner en Regle hvis
 Grund = Flade (a) staaer paa den smale
 Kød

(a) Basis.

Kiød = fulde Mellem = Bæg imellem begge Orificia vaginalum externa, og hvis Spidse rækker ind efter. Maaſkee dette er Clitoris. Der gaaer vel en breed Hinde ned fra Ovario til Uterum, men derfor maae man ikke tænke, at Tuba Fallopiana hang blot formedelst denne Hinde fast ved Uterum, thi Tubæ ductus ſelv gaaer lige ned fra Ovario umiddelbar ind i Uterum.

Man ſeer af alt dette, at ligesom enhver af de tvende Egge = Stokker, denne Fiſk har, er ſkilt fra den anden, ſaaledes ere og de begge ſaa kaldede Oviductus paa den Maade ganſke adſkilte fra hinanden, at der er ingen Abning af den eene i den anden, men at enhver har ſine tvende ſærſkilte Abninger, ſaa vel oven til i den til enhver henhørende Egge = Stok, ſom og neden til i Henseende til Orificium externum. Ellers er det ikke at nægte, at jo begge Tubæ formedelst brede Hinder hænge ogſaa fast ved Mellem = Gulvet. Saadanne dobbelte Oviductus og Fødsels = Lemmer findes og hos andre Fiſke af Hun = Slaget, f. Ex. Haaerne (a) og andre Haae = artede (b)

E 2 Fiſke

(a) Squalos.

(b) γαλεοβίδεις. Arist. Hist. anim. Lib. VI. C. XI. p. 336. Tom. II. opp. it. γαλεώδη I. c. Lib. V. C. V. p. 291.

Fiske (a), om hvilken Sag man kan efterlæse Thomæ Bartholini Act. med. & Philosoph. Havniens. (b) hvor der kommer adskillige anatomiske Anmærkninger for, som Nic. Steno har gjort i Henseende til de Æg, som findes i adskillige Dyr, der føder levende Unger af sig. Saaledes har han iblant andet fundet en dobbelt Ægge = Stok og Oviductum, i een af Haae = Slaget, som han kalder den Glatte Haae (c) og bemærker at den af Italienerne bliver kaldet Pesce colombo (d). Men hvad han fortæller om samme dobbelte Oviductu, at den baade oven til og neden til havde en eeneste fælles Abning (e) Det forhold sig anderledes i Hav = Ratten. Han har og fundet en dobbelt Ægge = Stok og Oviductum i Hvas = eller Pig = Haaen; thi det synes, saasom jeg allerede tilforn haver erindret, at han forstaaer denne ved sin Spina

- (a) Hvilke Linnæus regner med Squalis til amphibiis nantibus.
- (b) Vol. II. Obs. 89. p. 219. seqq.
- (c) Galeus lævis.
- (d) See Linn. S. N. Gen. 115. N. 13. Mustelus, og Klein de Pisc. Miss. III. p. 9. N. 2. Galeus lævis.
- (e) Ostium simplex. See og Tab. ad Obs. 89. Fig. III.

Spina Piscis. Han beretter tillige (a), at enhver af de tvende Egge = Stoffer, han her saae, var forsynet med sin egen Hinde, hvori alle dens Eg laae indsluttede, som i en Pose. Det samme beretter han (b) om Krampe = eller Sove = Sisten (c), om en Øgle (d) og flere. Klein fortæller (e) iligemaade om Zvas = Zæden, at han har fundet deri saavel tvende adskilte Egge = Stoffer, som tvende Oviductus, hvoraf en-
 hver

3

(a) L. c. p. 222.

(b) P. 223.

(c) Torpedo. Linn. S. N. Gen. 114. N. 1.

(d) Vipera. Linn. S. N. Gen. 109. Sp. 1. vel potius Gen. id. sp. 14. num. scut. 185. F. Sv. 260. Conf. tamen Linn. amœnit. acad. Tom. I. p. 31. Aristot. de G. A. Lib. I. Cap. 10. pag. 585. f. 11. Plin. Hist. N. Lib. X. Sect. 82. pag. 454. Tom. II. edit. Paris, 1685. in usum Delph. A. Rzaczynsky Hist. Nat. Polon. p. 254. & ejusd. Auctionarium H. N. Pol. pag. 338 — 340. O. Wormii Museum pag. 262. 263. Kleinii Herpetologia pag. 7. seqq. Raji Synops. meth. anim. quadr. & serp. p. 285, 286.

(e) In addit. ad parag. 36. Miss. III, p. 61. — 63. bag ved Miss. IV.

hver havde sin egen særskilte Aabning baade oven og nedentil (a).

Jeg har vel hørt, at man og undertiden har fundet Unger i Hav = Ratten, men det har jeg ikke seet. Men hvorom alting er, naar man betragter ret dens indvortes Skabning, saa har man slet ikke Aarsag at tvivle paa, at den føder levende Unger af sig, allerhelst da man veed det vist om andre deslige Fiske, hvorom man endog kan overbevise sig, naar man ifkun læser, hvad Steno og Klein paa de tilførn anførte Steder beretter om denne Sag, at jeg ei skal tale om, at Aristoteles (b) allerede lærer os det samme. Jeg forestiller mig Tingen paa følgende Maade: Eggene indeholder Grundden (c) i sig til Ungerne, naar nu et Egg er moedent og befrugt, saa falder det udi den Canal der fører til Moderen eller i den Fallopianiske

(a) Conf. Olig. Jacobæi Obs. XCVI. Vol. V. Act. Bartholini p. 256. §. 14. hvor det he-
der: Juxta exitum ani (torpedinis) exitus
quoque oviductuum, qui per membranam s.
fimbriam supra stomachum uniuntur &c.
See og mine tvende i det følgende forekom-
mende Afhandlinger om Graae = og Sorte
Haaen.

(b) In Histor. animal. Lib. VI. C. XI. p. 336.

(c) Minimum, aliquam rationem.

lopianſke Gang (Tubam Fallopiam); Jeg har mærket mere end eengang, at i Særdeleshed de største Eg river sig undertiden ſelv løs fra Egge : Stokken, ſaa at man i den Henseende maa bruge største Forsigtighed, naar man aabner Fiſken, at ikke et og andet ſkal falde ud paa Siderne, og det er vanskeligt at faae dem herud og bringe dem i en Spiritum, uden at noget ſkal blive løst fra Egge : Stokken. De moedne og befrugtede Eg ere uden Tvivl de største og ſvareſte. Jeg har og bemærket tilførn, at, jo mere Eggene moedne, jo tykkere bliver Materien. Hvad Under altsaa at diſſe formedelſt deres overveiende Tyngde river sig løs og falder need? og hvor vilde de vel falde hen uden i den Fallopianſke Gang der fører til Moderen? De finder heller ikke andenſteds nogen Udgang; thi i Maſt : eller Liige : Tarmen (intestinum rectum) kan de ikke komme, og flere Tarme ere der ikke. Det hindagtige Bæſen, ſom binder Egge : Stokken til den Fallopianſke Gang, og udbreder sig længere need ved Siderne af Moderen, forbyder dem at tage nogen anden Vej, og lænker deres Fald ſaaledes, at det juſt maa ſkee need i den Fallopianſke Gang. Man maa ſlet ikke være bange for, at de vare for ſtore at komme der igiennem; thi ſamme Gang eller Canal er af den Beſkaffenhed, at den kan meget

stærkt udvides. Her kan Eggene ikke blive hængende, thi denne Canal seer ud som en tynd Tarm, der er jævn og glat baade uden og inden til, hvorfor Egget maa videre frem. Man maa desuden ikke tvivle paa at jo Uterus eller det, jeg har begyndt at ligne med Utero, naar den Fallopianiske Gang har udvidet sig, og Egget er kommet need til Uteri øverste Aabning, og berører og trykker paa samme, at jo Uterus, siger jeg, ved den Leilighed vil videre aabne sig, saa at Egget naturligvis maa komme need deri. Man veed desuden, at Uterus eller Matrix er just det Sted, hvor Ungen skal dannes og faae sin rette Skikkelse, førend den kommer for Lyset. De Erfarenheder, som havees i Henseende til andre deslige Fiske, stadfæster nok som det, jeg her har søgt at slutte mig til. Steno har fundet Unger i Moderen af adskillige andre haae-artede Fiske som pleier at have Eg i sig, og det baade i den høire og venstre Side, saasom de har en dobbelt Uterus. Man har ikke Aarsag at befrygte, at der i Moderen (Utero) skulle ikke være Rum nok for flere Eg eller Unger tillige, thi det er en bekiendt Sag, at denne ellers lader sig meget stærkt udvide. Man veed at Uterus i et Menneske for Undfangelsen er ikke større end et Eg, og at der ikke er større Rum i samme, end det, en Bonne kan indtage, og bliver

bliver ikke desto mindre et Herberge for to til tre Fostere tillige. Alt dette uagtet, understaaer jeg mig dog ikke med Visshed at bestemme det Sted i Oviductu, hvor Eggene skal føres hen for at forvandles til Unger; thi i Henseende til Sort = Haaerne og Haaesælene har jeg ingen Eg fundet paa det Sted, man skulde holdet for Uterus, men vel i Vagina. Hvo der ellers har Lyst at vide den Tilstand, hvori Ungerne har befundet sig i Utero af adskillige Haae = artede Fiske, kan læse det saavel hos Steno in Actis Bartholini (a) og i andre Stenonis Skrifter (b) som ogsaa hos Klein (c). Skulde en Hav = Ratte eller anden Haae = arted Fisk, som havde Unger i sig, falde i mine Hænder; saa kunde jeg og skrive om denne Sag med mere Visshed.

Denne ved Erfarenhed stadfæstede Sandhed om uendelig mangfoldige Haae = artede Fiskers Oprindelse af et Eg, tiener til et meget vigtigt Beviis paa Guds uendelige Bliidsoms overensstemmende Indretning i Verden, formedelst hvilken uendelige Mil-
 lioner

T 5

(a) L. c.

(b) Som man ogsaa kan finde anførte hos Klein Mist. III. p. 43. & 45.

(c) L. c. ellers finder man her ogsaa adskillige andre Skribentere anførte s. E. Aristoteles; Rondeletius, Severinus o. s. v.

tioner Dyr baade paa Landet og i Vandet har sin Oprindelse af et Æg: Hvilket gielder ikke blot om alle Fiske (thi hvad er vel disses Rogn andet end en uendelig Mængde Æg) men endog om de foragteligste, allermindste og ringeste Creaturer, om hvilke Ufornuftighed, Taabelighed, og en alt for flygtig Tingens Betragtning har troet, at de havde deres Oprindelse af Dynd og Forraadnelse. Store og navnkundige Naturens Betragtere gaae saa vidt i den Sag, at de fremlede alle Dyrs naturlige Oprindelse af et Æg, at de endog troer dette om alle fir = føddige Dyr (a) og om Mennesket selv (b); omendskiont de ikke

(a) Vid. Act. Bartholin. Vol. II. Obs. 88. 89. Vol. III. Obs. 82. pag. 147. de Ovaris & Ovis Animalium.

(b) See Acta Bartholini Vol. II. for Maret 1673. Obs. IV. de Fæminæ recentè imprægnatæ Sectione pag. 6. og Obs. 88. som handler de Ovis viviparorum. p. 218. it. Vol. III. Obs. LV. p. 87. 88. Lit. O. til ligemed Fig. I. de Testib. muliebrib. monstr. magn. Vol. IV. Obs. XX. pag. 55. Vol. V. Obs. XIII. XIV. p. 33. sqq. See og Gvilielmi Cowper Anat. Corp. human. (edit. lat. Lugd. Batav. 1739.) Tab. LVII. Fig. I, II. Coll. Tab. LIII. Fig. I. Lit. CC. It. Hambergeri Physiologia og Culmus Anatom. Tabellen, Forkl. over Tab. XXVI. N. III. Lit. K. hvo der i det øvrige vil have Kundskab

ikke altid ere eenige i at bestemme Ovarium og Ovorum Natur, og i at forklare, hvor meget disse gjøre til Sagen (a). Ja, den store Systematicus Linnæus har endogsaa tydelig beviist det om Planterne, at deres Frøe er intet andet end Æg, og at Blomstrenes væsentlige Dele Antheræ og Stigmata gjøre hver sit til Plantens Befrugtelse, ved det at hine slipper sit Meel & Støv paa disse.

Hvad Hannen til Hav & Ratten angaaer saa har denne en Top eller Krone paa Hovedet, som bestaaer i en bruskagtig Stræng eller Stilk, der krummer sig naturligviis for til og har en liden Kugle i Enden, rundt om

skab om andre Lærde, som have undersøgt denne Sag, kan finde samme i Heisteri Compendio Anatomico Tab. II. pag. 81. 82. Norib. 1741. Buffons Allgemeine Historie der Natur. Erst. Th. II. Band. V. Cap. p. 55. seqq. Culmus Anatomiske Tabellen, Anmerkungen über die 26. Tabelle. Man vil heraf see at der ere adskillige Anatomici, som ikke vil vide af egentlige Ovis in Homine. men holde de Corpora, som man giver Navn af Ovis, for intet andet end Hydatides eller uden naturlige Vandblægner. Conf. & Halleri Iconum Anatomicarum Fascicul. I. & quidem Tab. de Utero muliebri &c. Fig. I. Lit. R. it. W. W. cum explicatione.

(a) See de Buffon. l. c.

om besat med Tagger (See Tab. VI. b.). Denne kan han reise i Beiret og bruge som en Spore, saa vel til at forsvare sit Hoved, som til at anfælde andre Fiske med, og naar han ikke vil bruge den, saa kan han legge den for til ned, hvor der er en Huulhed, hvori en fjerde Deel af den lille Spore - eller færle - lige Klode kan ligge skjult. (See Tab. VI. Lit. c). Den har og en flad rund og bruskagtig Spore paa hver Side fremmen for Anus (Tab. V. d, e) som ligger halv skjult i Kroppen og er forsynet med Tagger paa den udvortes Side, som vender ind efter imod Midten af Bugen, at forstaae, naar den ligger skjult (see Lit. e), thi han kan og føre disse Sporer ud, da de i en Hast vende eller slaae ud efter, saa at Kanten og de ommeldte Tagger komme til at staae op og noget ud efter (Lit. d). Jeg kan slet ikke troe, at disse Sporer ere testiculi.

Han har ogsaa dobbelte Membra genitalia som sees udvortes bagen for Anus. Enhver af disse Penibus er osseus og et Stykke fra Roden bifurcus, og enhver af Grenene, som sidde tæt ved hinanden (Tab. V. Lit. f. g) den eene (Lit. f.) paa een Side; den anden (Lit. g.) er rundt omkring forsynet med et noget vidt, slapt langs need efter hængende, og allevegne med myge Tagger besat Skind, hvilket
jeg

jeg neppe vil holde for Scrotum. Enhver af Greenerne har og et Hull i Enden, hvor igiennem en Svine = Børst kan stikkes, som gaaer lige op til det Sted, hvor disse tvende Grene foreene sig. Inden i Fissen saae man tvende smale ellers Mast = Earne = lige og med en hvidagtig Materie opfyldte Ductus, eller Gange, som vare groede sammen neden til ved Anus, og kunde her ikke anderledes end til Siderne have Sammenhæng med de udvortes Membris genitalibus, hvor man og bemærkede en Deel Vasa og et hindagtigt Bæsen. Disse Gange vare oven til forsynede med sine Vasis spermaticis, som bestode i et guul = og grynagtigt Bæsen, og tæt derved var desuden enhver af Gangene forened med en flad, noget tynd, rund = og hvidagtig Kiertel, paa hvilken saaes et Tvær = Snit, som dog ei gabede, og som gik fra Midten af den indere Rand til Kiertelens Middelpunkt. Samme hang, formedelst en Hindede, fast ved Ryggen og bemeldte Gang. Naar den var kogt, saae den ud og smagede, som Melken i Han = Fiskene, efterat denne har udstaaet samme Forandring ved Jlden. Mon disse tvende Kierteles ere Fissens Testiculi? De har vel ogsaa Liighed med Nyrer og i Særdeleshed med Bi = Nyrer, (Renibus succenturiatis) men jeg har ikke Grund nok til at holde dem derfor; thi jeg har ikke fun-

det

det dem i en eeneste af alle de Hav - Katt Hunner, jeg har aabnet, og det skulde undre mig, om Hannerne allene havde Nyrer, da disses Forretning ellers bestaaer i at føre saltagtige Bædsker ud af Blodet, op pleier derfor at staae i Sammenhæng med Urin - Gangene (Ureteribus). Ja jeg har aldrig fundet Nyrer i nogen anden Slags Fisk, naar jeg undtager de hval - artede i egentlig Forstand (cete) f. Ex. Marsvinene. Jeg fandt heller ingen Sammenhæng imellem disse Kierteiler og Mast - Tarmen, hvilken dog, som jeg synes, maatte have været, om de skulde været Nyrer, efterdi her var ingen Urin - Blære.

Naar man nu betænker denne Fiskes forunderlige udvortes Skabning og i Særdeleshed Hannens Krone og Sporer, saavel som den Liighed, denne Fisk har med Haaerne, saa begriber man nu lettelig, hvorfor den af Bønderne paa Bye - Næsset og andre kaldes Haae - Ronge. (a).

Denne Fiskes forunderlige Skabning har ogsaa forvoldt, at Linnæus regner den ikke til de egentlige Fiske, naar disse tages i en indskrænket Forstand, men til de af ham saa kaldede svæmmende Amphibier. Da Haaerne i Følge af Linnæi Lære - Begreb har fem Pust - Huller ved Siderne af Halsen

(a) Regulus Squarorum.

sen og ikke i alle andre Stykker komme overens med Hav & Ratten, saa skiller han den og fra hine ved det Navn Chimæra Monstrofa (a). Den kommer og for i det Kongelige Svenske Museo (b) under det Navn Chimere, og Linnæus bemærker i den Beskrivelse, som her findes, at han har kaldet den Chimere iblant Fiskene, fordi den var at ansee som en Mistmaske eller en Blanding af adskillige Slags Dyr. Han fortæller og at den gemene Mand i Sverrig, naar denne Fisk kan findes død ved Stranden, anseer den snart som den skulde være sendt umiddelbar fra Gud, til den Ende, at de Fruentimmer, som bruge for mange Prændelser paa deres Hoveder, skulde speile sig i denne Fontange. Dog kunde vel Fruentimmeret i forbemeldte Hensigt mere have behovet en saadan Advarsel i de forrige Tider, da de høie Fontanger vare mere brugelige end nu, og Fruentimmeret byggede et saadant Taarn paa Hovedet, at en Juvenal havde Marsag at giøre en saadan Sag latterlig ved følgende Vers:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
 Ædificat caput. Andromachen à fronte videbis,
 Post minor est. Credas aliam; breviorqve videtur
 Virgine pygmæa, nullis adjuta cothurnis.

Dg

(a) S. N. Gen. 116. N. 1. p. 236.

(b) P. 53. T. XXV.

Dg til disse Juvenals Vers synes Desspreaux at have sigtet, naar han siger:

Et qv' une main savante avec tant d'artifice
Batit de ses cheveux l' elegante edifice.

At ellers den Hav- & Ratten, som den vldt-berømte Linnæus har havt for sig, ikke har været ganske frisk, men vel meget tørret, synes jeg man kan slutte sig til af adskillige Omstændigheder, hvilke jeg nu slet ikke behøver at forklare, da de lettelig vil falde enhver opmærksom Læser i Minde. Clusius (a) beskriver den og under det Navn af en Slags Haae (b), men han har kun i Aaret 1601. efter at den Aaret tilforn var fanget i Nord- Søen, seet den tørret og udstoppet, og derfor kunde det Kobber, han giver (S. 137.) ikke være meget bedre end det er. Han mener ellers, at om den havde havt et aflangt Hoved, saa kunde den holdes for at være den samme som Ælianus (c) kalder de hval- artede Fiskes Anfører (d): og har jeg allerede tilforn meldet at Denne Haaes Konge besidder en Hoben af de Egenstaber, som Ælianus udfordrer til en saadan Anfører.

Men

- (a) In exoticis. Lib. VI. C. XX. p. 136. 137.
- (b) Galei genus.
- (c) Cap. XIII. Lib. II. de Animalibus.
- (d) Dux Cetacei generis.

Men hvorom Alting er, saa ere adskillige af de Tanker, at det er Gaemens Loos, Ælianus taler om, som er en Art af de saa kaldede Slyve: Siske og kaldes af Osbek og Hasselqvist i deres Førde Reise: Beskrivelser Scomber Ductor (a) men af Linnæus, Gasterosteus Ductor (b). Da Ælianus er just ikke altid tilforladelig i sine Efterretninger, saa hindrer det vel ikke, at han kalder den Anfører, han taler om, lang eller stor (c), allerhelst da Conrad Gesner (d) i sin hertil hørende Anmærkning formener, at der i Texten hos Ælianus i Steden for stor kunde vel ogsaa maaskee hede liden (e). Formedelst samme Æliani Uefterrettelighed mener jeg, det heller ikke kan hindre, at han iblant de hval:artede Fiske her undtager Hund: Fisken (f), at jeg ikke skal tale om, at der ere de som paastaae, at

(a) Linn. S. N. g. 145. N. 2. hvor og Act. Stockholm. 1755. p. 71. anføres.

(b) S. N. 1. c.

(c) Mængø's, L. c. p. 85. ed. Lond. 1744.

(d) See T. II. p. 995. L. c.

(e) Mængø's.

(f) Canes. Han siger *ὄψευ κυνών*.

at ikke alle Haaer (a) kan kaldes Hunde-
Fiske (b).

Hos Jonston i hans naturlige Historie
om Fiskene (c) findes en Beskrivelse (d) til-
lige med et Kobber- Stykke, som er det an-
det paa den 45de Table, under det Navn,
Galei genus, som skal forestille Hav- Katten.
Willoughby (e) og Rajus (f) har den under
det Navn Galeus acanthias Clusii exoticus, og
da de begge ligesom Jonston har deres Efter-
retninger blot af Clusio, saa er det ikke at un-
dre over, at deres Beskrivelse er saa ufuld-
stændig og urigtig, at den berømte Klein har
været tilbøielig til at troe, at Galeus acanthias
Clusii exoticus hørte til de Fiske, man har
forbedret ved Kunsten.

Jeg

- (a) Galei (Linnæo sqvali).
- (b) See Klein de Piscib. Miss. III. P. V. §. VII.
Not. a. hvor det heder: Latius patet Galei,
quam Canis Vocabulum.
- (c) In Additamento de Glauco Æliani, p. 195.
sq. ed. Amstel. 1657.
- (d) Ex Clusio.
- (e) Ichth. 57.
- (f) I hans Synops. Method. de Pisc. p. 23.

Jeg maae tilstaae at jeg længe har været uvis; men siden jeg har faaet Hannen af Hav- & Ratterne at see, saa tvivler jeg ingenlunde mere paa, at jo den Fisk, som Olaus Wormius (a) beskriver under det Navn Hav-Muus eller Centrine (pesce porco) er den samme, som Hav- & Ratten. Worm siger vel om sin Hav- & Muus, at den havde ingen Tænder, men han siger det samme (b) om en Haae, som har skarpe Tand- & Gierder, og anderledes kan man ikke forestille sig Hav- & Rattens udvortes synlige Tænder, end som skarpe Tand- & Gierder. Den største Vanskelighed bliver vel med Gælle- & Hullene, som han sætter at være som paa hver Side; men da den grundig lærde og ellers meget accurate Worm har ikkun havt denne Fisk tørket og efter al Formodning i maadelig god Tilstand, saa kunde det ikke andet end falde ham vanskeligt, at dømme rigtigt om Gællernes Antal, og hvor let kunde han da ikke komme paa de Tænder, at denne Fisk hørte til Haae- & Glasget, og maatte derfor ligesom alle disse, have fem Gælle- & Huller.

U 2

Det

(a) In Museo p. 273. han melder om og samme, tillige med en anden Haae i Ep. ad Th. Barth. See hujus Ep. Med. Cent. I. Ep. 90. p. 373.

(b) M. W. p. 272.

Det er ellers aabenbar at den af Worm under det Navn Centrine beskrevne Søes Muus, er ikke den samme Centrine, som Linnæus (a) handler om, thi denne skal paa Kroppen være noget tre = kantet og have tvende skarpe Been eller Pigger paa Ryggen, hvor af det første bøier den fremste Rygsfinde fremad imod Hovedet (b) og det andet slaaer den bageste Rygsfinde need ad imod Halen. Den skal desuden opholde sig i Middels Havet. Linnæus paastaar, at Rondeletius (c), Salvianus (d), Gesner (e), Willoughby (f) og Rajus (g) tage alle Centrina

(a) S. N. gen. 115. No. 2.

(b) Saa at den med sin Finde ligner et romersk X. Pinna dorsi anterior, spina antrorsum radios decussante, posterior retrorsum. Linn. l. c. See og Klein de Piscib. Miss. III. §. IX. Gen. II. sp. 7. p. 10. hvor han siger om Centrine: Spina, quæ pinnam dorsi anteriorem perforat, versus caput inclinatur; hæc pinna ad exortum adeo crassa est, ut dorsum potius productum, quam pinna videatur; Posteriolem pinnam penetrans spina ex adverso caudam respicit.

(c) De Piscibus. p. 384.

(d) De Piscibus. p. 156. — 158.

(e) De Piscibus. p. 609.

(f) Ichthyol. 58.

(g) De Piscibus. p. 21.

trina (a) i denne Betydning. (b). Og skulde jeg mene, at Italianernes *Pesce porco* var den samme, som *Centrina* Linnæi; Ellers har jeg hørt af adskillige, at den paa Sundnoer saa kallede *Fis- & Galte* skal ikke være nogen anden *Fis* end *Hav- & Katten*, og om dette har sin Rigtighed, som jeg slet ikke har Aarsag at tvivle paa, saa har vor *Hav- & Katte* ogsaa faaet et Navn, som temmelig ligner Italianernes *Pesce porco* og det tydske *Centrina* Navn: *Sau- & Hund- & Fisch*. Men dette uagtet bliver der dog en stor Forskiel imellem *Hav- & Katten* og disse. *Oligerus*

U 3

Jaco-

(a) *Pesce porco*. *Sau- & Hund- & Fisch*.

(b) Jeg finder endelig tvende *Hav- & Katter* for een (*chimæras monstrosas*) hos *Aldrovand*. de *Pisc. Lib. III.* (edit. Bonon, 1613.) hvilke begge det Navn *Centrina* tillægges. Den enes Kobber sees pag. 402. under det Navn: *Centrina* prior *Auctoris*: Den andens findes: p. 403. under det Navn: *Centrina* vera *Casteletti*: altera *Auctoris*. Dette beviser noksom det Ord, *Centrine*, Evendighed; thi her tages det, sensu latiore *Æliani*, og saaledes er det tagen af *Wormio*. Ellers handler *Aldrovandus* og l. c. p. 400. og 401. om *Centrine* stricte & proprie tali sensu Linnæi, endskjønt *Bernh. Castelettus* har bildet sig ind, at vor *Hav- & Katte* (*chimæra monstrosa*) var de Gamles ægte *Centrine*. Vid. *Aldr. l. c. p. 401.*

Jacobæus (a), handler og om en Centrine, som han tillige kalder *Pesce porco*, men det er let at see, at denne er hverken *Wormü Hav : Muus* eller *Linnæi Centrine*. Hr. Assessor Lorentsen beskriver i *Museo Regio* (b), en Fisk under det samme Navn *Centrine*, og melder at den ved Skagen kaldes *Hav : Muus*, og her i *Nordlandene Søe : Kotte*. Det herhid henhørende Kobber i *Museo Regio* viser tydelig at denne Fisk er *Hav : Katten*, endskiønt Beskrivelsen er ikke i allemaader ret accurat; thi Hr. Assessor Lorentsen vil f. E. gjøre *Hav : Katten*, eller som han kalder den, *Søe : Kotten*, om hvilken han selv rettelig siger, at den har en glat Huud, til *Jacobæi Centrine*, som har en skarp Huud. Derudi kommer dog Lorentsen overeens med mig, at han holder *Wormü Hav : Muus* for den samme som vor *Nordlandiske Søe : Kotte* eller *Hav : Ratte*.

Bores, end og af *Norges Natur : Historie*, høit : fortienende Hr. Procansler og Biskop Pontoppidan har heller ikke gaaet denne Fisk forbi, thi den findes hos ham under det i *Bergens og Christiansands Stifter brugelige Navn : Gul : Saac*. (See N. N. S.)

(a) Vol. V. Act. Barthol. Obs. XCVI. p. 251.

(b) Sect. III, Part. I, de Pisc. N. 17.

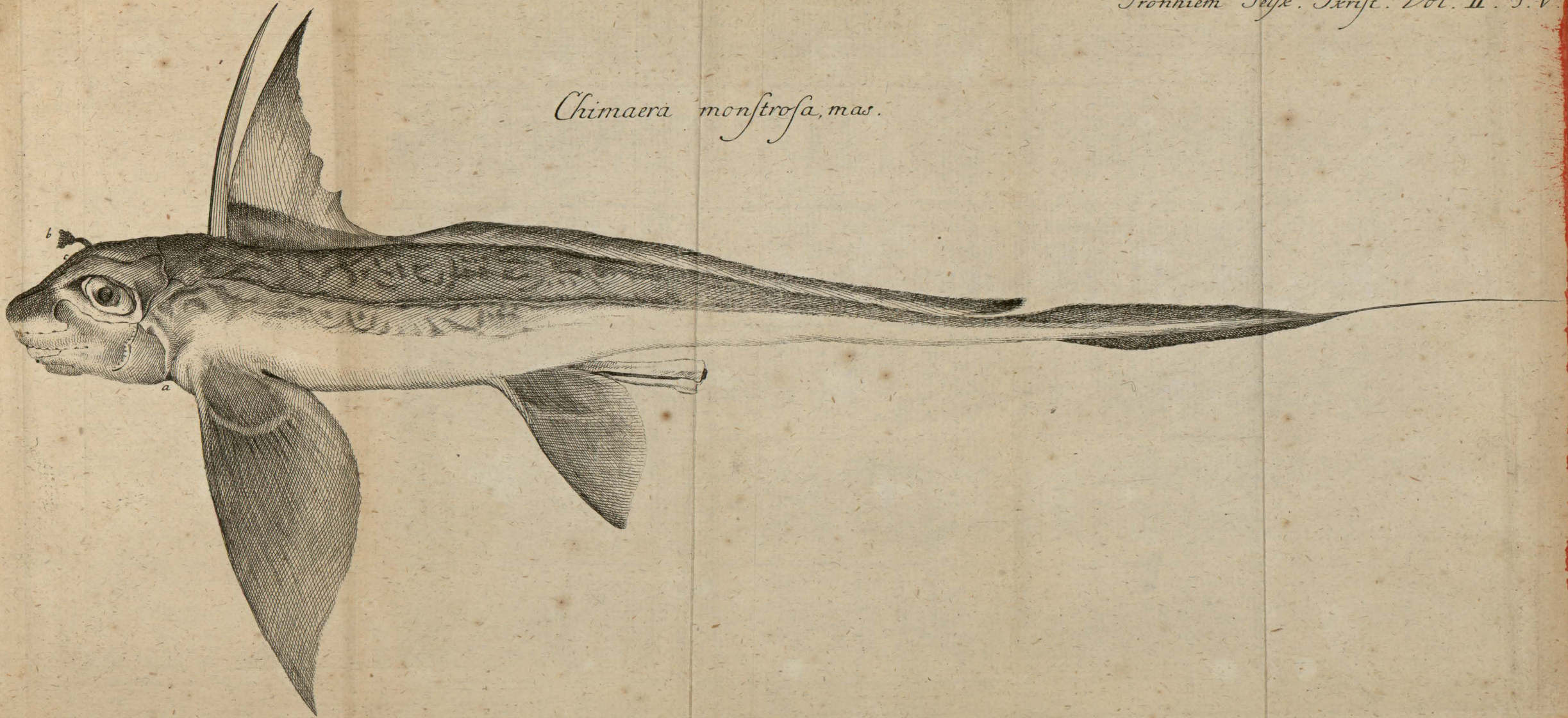
N. S. 2. D. 186. S.). Han har og en anden Sæ- Katte hvilken har Liighed med den Hav- Katte, Dampier melder om i hans Nouveau voyage autour du monde, T. I. c. 6. men ligner allermost Jonstons mustela barbara.

Abskillige af de tilforn anførte Skribentere, som har beskrevet Hav- Katten, nemlig Clusius (a) og hans Afskrivere, melder udtrykkelig at den seer i Ræsten ud som en Abe, og hvo veed, om ikke denne tilligemed andre ilde medfarne eller kunstig behandlede Haaer har givet de Skribentere, som gierne vil fornøje deres Læsere med noget nyt og forunderligt, Anledning til at beskrive en Deel Sæ- Aber, som aldrig ere til. Herhid regner jeg f. E. Jonstons Sæ- Abe, eller som den formedelst sin lange Hale egentlig burde hede, Sæ- Markat, hvilken han beretter at Gesner havde faaet fra Danne- mark; thi denne kommer efter Jonstons Beskrivelse, temmelig overeens med Hav- Katten, og hvad der herudi maatte feile, det har en næt og kunstig Haand kundet sætte til. Hvorledes ellers Kunsten kan vanskabe visse Fiske det kan jeg selv opvise Prøver paa, i Henseende til en stor Rokke, som en Bonde

(a) In Exoticis L. VI. C. XX. p. 137.

i Finmarken har saa kunstig gjort til en Bas
 silisk, at den, der ikke var en ret Kiender af
 saadanne Ting, lettelig derved kunde bedra-
 ges. Dog maae det her hede: Jo natur-
 ligere, jo bedre; thi den blotte Natur, er i
 deslige Ting, førend menneffeligg Haand og
 Kunst kommer dertil, allerbequemest til at
 herliggiøre Guds uendelige Wijsdom, Magt
 og Godhed.

Chimaera monstrosa, mas.

Chimaera monstrosa mas.

